

Політика у сфері боротьби зі злочинністю: стан та перспективи

**наукові читання пам'яті фундатора
теорії кримінальної політики
професора М.П.Чубинського**

Навчально-науковий юридичний інститут
Прикарпатського національного університету
імені Василя Стефаника

Західний регіональний науковий центр
Національної академії правових наук України

Навчально-науковий центр дослідження проблем політики у
сфері боротьби зі злочинністю

Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності
імені академіка В.В. Сташиса НАПрН України

Івано-Франківський обласний осередок Громадської організації
«Всеукраїнська асоціація кримінального права»

Політика у сфері боротьби зі злочинністю: стан та перспективи

За загальною редакцією
заслуженого діяча науки і техніки України, член-кореспондента
НАПрН України, д.ю.н., проф. П. А. Фріса

УДК 343.2.01
ББК 67.9 (4Укр)
П50

Рецензенти:

Батиргарєєва Владислава Станіславівна – директор Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності імені академіка В.В. Сташиса НАПрН України, доктор юридичних наук, професор;

Бурдін Володимир Миколайович – декан юридичного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка, доктор юридичних наук, професор

П 50 Політика у сфері боротьби зі злочинністю: стан та перспективи: колективна монографія / за заг. ред. проф. П.А. Фріса. Київ, Ваїте, 2025 - 202 с.

ISBN 978-617-7627-85-1

У колективній монографії розглядаються теоретичні та прикладні проблеми політики у сфері боротьби зі злочинністю й особливості її реалізації в правотворчій та правозастосовчій діяльності.

Для науковців, аспірантів, студентів, практиків і широкого загалу читачів.

© Колектив авторів, 2025

© Навчально-науковий юридичний інститут
Прикарпатського національного університету імені
Василя Стефаника, 2025

Видано за сприяння Програми підтримки ОБСЄ для України в межах проекту «Підтримка Верховного Суду та вищих судів у реалізації судової реформи та забезпеченні доступу до правосуддя в умовах війни». Погляди, викладені у виданні, належать авторам матеріалів і не можуть вважатися такими, що виражають офіційну точку зору ОБСЄ.

РОЗДІЛ 3. СУЧАСНІ ТРЕНДИ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ПОЛІТИКИ 81

Віктор Гришук

Суб'єктивне кримінальне право в кримінальних правовідносинах . . . 82

Вячеслав Туляков

Цілі покарання у європейському вимірі. 88

Наталія Савінова

Кримінально-правова політика транзитивної юстиції: соціальні виклики як індикатори напрямків 93

Олександр Житний

Про відповідальність акторів кримінально-правової політики 98

Галина Жаровська

Конфігурація транснаціональної організованої злочинності: виклики майбутнього 102

Вадим Харченко

Кримінальний кодекс України: ultima ratio чи механізм залякування? 108

Олександр Марін

Тенденції кримінально-правової політики сучасної України 116

Юрій Микитин

Основні установчі договори як джерела кримінально-правової і кримінально-процесуальної політики Європейського Союзу. 120

Олена Євдокімова

Питання кримінально-правової політики, пов'язанні з впровадженням пробаційного нагляду як виду покарання 124

Tomasz Kośmider

Europejska strategia bezpieczeństwa wewnętrznego - w świetle dokumentów rangi strategicznej Unii Europejskiej 133

РОЗДІЛ 4. КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ПОЛІТИКА:

МІЖДИСЦИПЛІНАРНІ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ЗВ'ЯЗКИ 135

Олексій Литвинов

Особливості менеджменту та кримінально-правове супроводження функціонування вищого навчального закладу прифронтового міста: сучасні реалії 136

Оксана Кваша

Відновлення справедливості національними судами: потенціал перехідного правосуддя 142

Олександр Козаченко

Таксономічний вимір сучасної системи кримінально-правових заходів 146

Вячеслав Смельянов

Микола Пахнін

Кримінально-правова політика та проблеми законотворення 150

ВЯЧЕСЛАВ ТУЛЯКОВ

*Національний університет
«Одеська юридична академія»,
професор кафедри кримінального права,
доктор юридичних наук, професор, член-
кореспондент Національної академії
правових наук України,
заслужений діяч науки і техніки України*

Цілі покарання у європейському вимірі

*«Кримінальне покарання
є узагальненою функцією,
пов'язаною з усім тілом суспільства
і з кожним його елементом»*

Мішель Фуко

Кримінальна догматика, кримінальна етіологія та кримінальна політика як три складові кримінального права за М.П. Чубинським діалектично взаємозв'язані та взаємозалежні [1].

Цікаво з цієї позиції дослідити, яким чином висвітлюються завдання кримінального покарання у юридичній догматиці та політиці Європи, враховуючи послідовну необхідність євроінтеграційних процесів для повоєнної України.

Аксіоматично, що зміст покарання залежить від політико-економічних та ідеологічних поглядів на засоби боротьби зі злочинністю. Звідси визначення покарання відображує не тільки погляди щодо протидії злочинності але й соціальні реакції на останню.

Звідси цікаво, чому незважаючи на певні пенітенціарні проблеми у поводженні з правопорушниками, існує Європейська тенденція динаміки тяжких насильницьких злочинів до зниження протягом останніх якнайменш 20 років. Див., наприклад, динаміку навмисних вбивств у Великобританії [2]

Феномен зниження злочинності як елемент державної кримінальної політики, кримінальної етіології та догматики. Можливо, нашим інституціям слід розпочати саме такі євроінтеграційні дослідження?

Питання цілей покарання займає важливе місце в європейській правовій системі, де баланс між правосуддям, правами людини і

соціальною інтеграцією відіграє ключову роль. Європейський підхід до покарання формується під впливом як міжнародних правових актів, так і практики Європейського суду з прав людини (ЄСПЛ), що сприяє розвитку гуманістичного розуміння цієї концепції.

Розпочнемо з догматики. Один з найбільш цитованим автором у галузі європейської кримінальної політики є професор Ендрю Ешфорт. Праці Ешворта часто цитуються у контексті європейської кримінальної політики. Його книга «Sentencing and Criminal Justice» (7-е видання, 2021) містить аналіз цілей покарання в європейському праві. Зокрема, він пише: «Європейська філософія виконання покарань наголошує на реінтеграції правопорушників як на фундаментальній меті покарання» [3, 57].

Продовжуючи ці ідеї, Ханс Хейнріх Пфайфер у статті «Resocialization as the Cornerstone of European Sentencing» він зазначає: «Європейський підхід до виконання покарань зміщується від каральних практик до соціальної реінтеграції та реабілітації як першочергових цілей». [4]

У контексті ЄС, зокрема в Директиві 2012/29/ЄС про права жертв, наголошується на необхідності забезпечення балансу між інтересами суспільства, жертв і реабілітацією правопорушника: «Покарання має сприяти не лише стримуванню від злочинів, але й усуненню шкоди, завданої жертві, та створенню умов для соціальної інтеграції злочинця» [5].

У міжнародному вимірі однією з основних цілей покарання є забезпечення реабілітації та реінтеграції засуджених осіб у суспільство. У статті 10.3 Європейських пенітенціарних правил (2006) зазначається: «Позбавлення волі має використовуватися виключно як крайній захід і з метою реабілітації та соціальної реінтеграції» [6].

Також Рекомендація Комітету міністрів Ради Європи № R (92) 16 наголошує: «Пріоритетною метою кримінальних санкцій і заходів є соціальна реінтеграція правопорушників» [7].

Звідси цілі покарання в європейському вимірі базуються на принципах гуманізму, пропорційності та дотриманні прав людини. Реабілітація та соціальна інтеграція стають ключовими орієнтирами в кримінальній політиці, як це визначено міжнародними документами та науковими дослідженнями.

Це й підтверджує практика ЄСПЛ. ЄСПЛ неодноразово підкреслював, що покарання не повинно мати виключно каральний характер. У справі *Kudła v. Poland* (2000) Суд постановив: «Позбавлення волі, крім обмеження свободи, має переслідувати мету реабілітації засудженого та підготовки до повернення в суспільство» [8]. У спра-

ві *Vinter and Others v. the United Kingdom* (2013) було визначено: «Довічне позбавлення волі без можливості звільнення суперечить статті 3 Конвенції, якщо таке покарання не передбачає перспективи реабілітації» [9]. У справі *Medvid v. Ukraine* (2024) Суд зазначив, що ув'язненого не можна тримати під вартою, якщо немає законних пенологічних підстав для ув'язнення, які включають покарання, стримування, захист суспільства і реабілітацію. Хоча багато з цих підстав будуть наявні на момент винесення вироку до довічного позбавлення волі, баланс між цими підставами для тримання під вартою не обов'язково є статичним і може змінюватися в процесі виконання вироку. Лише шляхом проведення перегляду підстав для продовження тримання під вартою у відповідний момент відбування покарання можна належним чином оцінити ці фактори або зміни (para 47).

Вважаю, що термін «покарання» (punishment) у цьому випадку, з огляду на баланс кари та превенції, був використаний ЄСПЛ не в контексті автономного тлумачення терміну покарання згідно зі ст. 7 ЄКПЛ. У пенітенціарному сенсі було б більш доцільним використання терміну «penalty» (кара) у параграфі 47 вищезгаданого рішення ЄСПЛ. Це редакційно.

Але чому я привертаю до цього увагу? Реабілітаційний контекст та філософія вищезгаданого рішення, згідно з яким ЄСПЛ звернув увагу на необхідність забезпечення єдності підходу до оцінки реабілітації та перевиховання ув'язнених.

А якщо на перспективу? Пам'ятаєте ст. 3.2.1 проєкту КК? «Стаття 3.2.1. Поняття та мета покарання. Покарання є кримінально-правовим засобом, що застосовується за вироком суду до особи, визнаної винною у вчиненні кримінального правопорушення, з тим, щоб через кару досягнути мети убезпечення людини, суспільства та держави від нових кримінальних правопорушень. [11]

Зрозумілі мотиви членів Робочої групи. Виправлення та перевиховання за часів радянського свавілля були більш ідеологемою, ніж практикою. Тим більш за часів репресивного застосування моделі соціального захисту.

Мабуть.

Але. Час іде, змінюється системний підхід до поводження із правопорушниками. Отже, реабілітація в європейському контексті – це допомога, яка може сприяти ув'язненому повернути, зберегти або покращити здібності, необхідні для повсякденного життя на волі. Кажуть, ці здібності можуть бути фізичними, психічними та/або когнітивними...

Можливо, все ж таки, йдучи шляхом контекстного аналізу практики ЄСПЛ та європейських стандартів дещо змінити підхід до редакції цієї норми, а саме: «Покарання є кримінально-правовим засобом, що застосовується за вироком суду до особи, визнаної винною у вчиненні кримінального правопорушення, з тим, щоб через кару, стримування та реабілітацію досягнути мети убезпечення людини, суспільства та держави від нових кримінальних правопорушень».

Важливо продовжувати адаптувати національні системи кримінального права до цих стандартів, щоб забезпечити гармонізацію з європейськими цінностями.

Бібліографія

1. Чубинский М.П. (1902) Наука уголовного права и ее составные элементы. *Журнал Министерства Юстиции*. СПб., 1902. № 7 (Сентябрь). С. 97 – 166.
2. Adshead Gwen (2024) 'I spent 30 years as a therapist to killers - and no-one is born evil' BBC – 01.12.2024. URL https://www.bbc.com/news/articles/cgk1v20lrn2o?fbclid=IwY2xjawHA-GJleHRuA2FlbQIxMAABHU0PNRLcwWAA9f4jNo8INwNSQPfRWyyyLQr54nXlqmVTR3PWIEFyh804BQ_aem_WBxg2cDuh2l8vCcgbOAV8g
3. Ashworth, A. (2021). *Sentencing and Criminal Justice* (7th ed.). Cambridge University Press.
4. Pfeiffer, H.-H. (2018). «Resocialization as the Cornerstone of European Sentencing.» *European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice*, 26(4), pp. 305–320.
5. Document 32012L0029 (2012) Directive 2012/29/EU of the European Parliament and of the Council of 25 October 2012 establishing minimum standards on the rights, support and protection of victims of crime, and replacing Council Framework Decision 2001/220/JHA URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2012/29/oj>
6. Recommendation Rec (2006) 2-rev of the Committee of Ministers to member States on the European Prison Rules¹ (Adopted by the Committee of Ministers on 11 January 2006, at the 952nd meeting of the Ministers' Deputies and revised and amended by the Committee of Ministers on 1 July 2020 at the 1380th meeting of the Ministers' Deputies) URL: <https://rm.coe.int/09000016809ee581>
7. РЕКОМЕНДАЦИЯ R (92) 16 Комитета министров государствам-членам о Европейских правилах по общим санкциям и мерам від 19 октября 1992 года URL: <https://ips.ligazakon.>

-
- net/document/view/MU92373
8. ECHR (2000) *Kudła v. Poland* [GC] 30210/96 | Résumé juridique | 26/10/2000 URL: <https://hudoc.echr.coe.int/fre?i=002-7174>
  9. ECHR (2013) *CASE OF VINTER AND OTHERS v. THE UNITED KINGDOM* 66069/09 130/10 3896/10 | Judgment (Merits and Just Satisfaction) | Court (Grand Chamber) 09/07/2013 URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-122664>
  10. ECHR (2024) *CASE OF MEDVID v. UKRAINE* 7453/23 | Judgment (Merits and Just Satisfaction) | Court (Fifth Section) | 10/10/2024 URL: <https://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-236205>
  11. КРИМІНАЛЬНИЙ КОДЕКС УКРАЇНИ (2024) КОНТРОЛЬНИЙ ТЕКСТ ПРОЄКТУ (станом на 01.08.2024 року) URL: https://newcriminalcode.org.ua/upload/media/2024/08/02/kontrolnyj-tekst-proyektu-kk-stanom-na-01-08-2024.pdf?fbclid=IwZXh0bgNhZW0CMTAAR3XFWr5FEWc_wOGc7C4PCXC7hEfpUKRseJhvf03OeZGKSM5qvFg1Kp8JpE_aem_olwJ1ArL2JWA-cR-_Whrcg